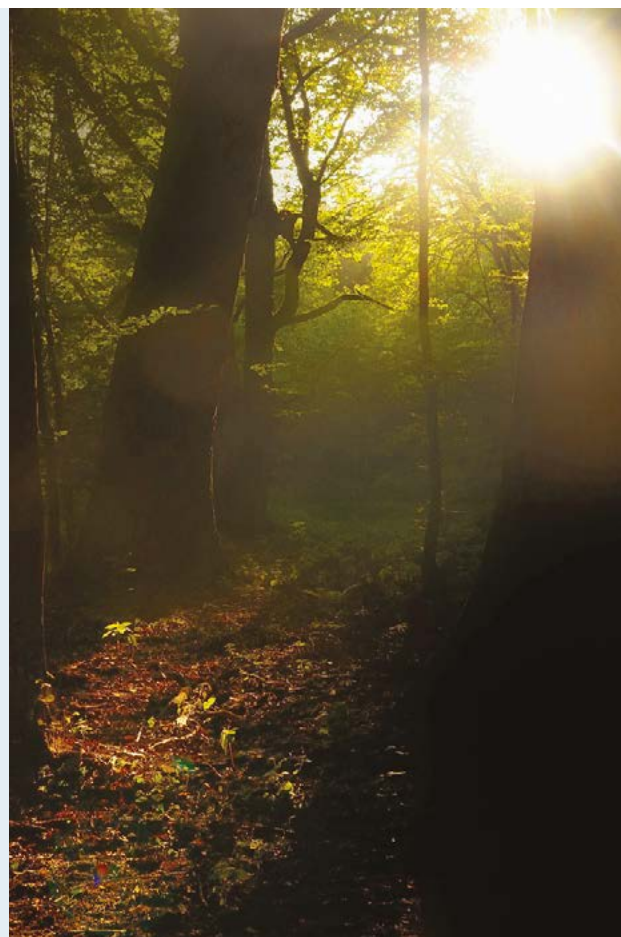

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

m i e s i ę c z n i k   s p o ł e c z n o   k u l t u r a l n y   / 1 5 9 /   l u t y   2 0 2 2

Podlasie w Obiektywie po raz 17

Do konkursu fotograficznego im. Wiktora Wołkwa zgłosiły się 163 osoby z całej Polski, z przewagą osób z województwa podlaskiego i mazowieckiego, nadsyłając 477 fotografii Podlasia. Najmłodszy uczestnik miał siedem lat, najstarszy osiemdziesiąt osiem.

■ Prawosławie, wielokulturowość, wyjątkowa przyroda Puszczy Białowieskiej, Knyszyńskiej, rozlewiska Biebrzy i Narwi, architektura Podlasia znakomicie zostały oddane w fotografiach uczestników konkursu.

Zdjęcia oceniało jury złożone z profesjonalnych fotografów i miłośników Podlasia, jednocześnie przyjaciół Wiktora Wołkwa – **Bożena Walencik, Tomasz Kłosowski, Jarosław Chyra** oraz **Michał Kość**.

Urszula Lasota – Wspólne śniadanie (Teremiski), Małgorzata Pawelczyk – Panny wodne (Grądy Woniecko),
Maryla Adamek – Skupienie (Święta Góra Grabarka), Magdalena Nasim – Pierwsza z trzech Ann (Stuczanka)

Iena Nasim z Przemyśla, **Łukasz Horoszko** z Suchowoli, **Dariusz Hankiewicz** z Radzyna Podlaskiego, **Jarosław Jakóbczak** z Krynek, **Henryk Maćkowiak** z Gniezna, **Mateusz Koc** z Białegostoku, **Daniel Kosiński** z Białegostoku, **Mikołaj Nesterowicz** z Orli, **Maryla Adamek** z Bielsko Białej i **Małgorzata Pawelczyk** z Białegostoku.

Organizatorzy nie mogli osobiście zobaczyć się z uczestnikami konkursu i wręczyć im dyplomów i nagród.

Ogłoszenie wyników zamieścili w internecie.

Materiał filmowy, nagrodzone

Pierwsza nagroda została przyznana **Michałowi Pieściukowi** z Olsztyna, druga **Urszuli Lasocie**

z Hajnówki, trzecia **Adamowi Wysockiemu** z Hajnówki.
Wyróżnienia otrzymali **Magda-**

zdjęcia i wypowiedzi jurorów można obejrzeć na www.youtube.com/watch?v=6wy8ZQfGSvo.

Sponsorami nagród byli Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urząd Miasta Hajnówka, Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce.

Wystawę pokonkursową zdjęć można będzie oglądać w Muzeum Białoruskim w Hajnówce do końca 2022 roku.

Konkurs objęty był honorowym patronatem Marszałka Województwa Podlaskiego oraz Burmistrza Miasta Hajnówka.

Agnieszka Tichoniuk
fot. **archiwum muzeum**

Назаўжды наш жывы паэт

Называлі яго «паэтам смакаў і пахаў Беласточчыны». На яго творах выхавалася некалькі пакаленняў чытачоў, краналі малодшых і старэйшых. Асоба Віктара Шведа – прыкладам і натхненнем для наступных сейбітаў беларушчыны.

■ – Пан Віктар, усё, што Вы зрабілі для нас усіх і для беларускай культуры, ніколі не будзе забыта. Дзякуем Вам за ўсё, – прагучала год пасля адыходу Віктара Шведа. Гэты вечар быў нагодай да ўспамінаў пра паэта і роздумаў пра яго творчасць, і выбухам вялікіх эмоцый для тых хто адчувае сябе яго спадчыннікам і ўдавы Валянціны.

Былі ўспаміны ды вершы. На вечарыне памяці **Віктара Шведа** ў Падляшскай ваяводскай кніжніцы на цыклічнай Літаратурнай серадзе, дзе сабраліся чытачы, літаратары і сябры, каб успомніць памерлага ў мінулым годзе аднаго з найстарэйшых літаратараў Падляшша, Польшчы і Беларусі. Ададанаць Віктара Шведа беларушчыне, любоў да беларускай культуры і спадчыны – прыкладам для наступных пакаленняў беларусаў.

Віктар Швед нарадзіўся 23 сакавіка 1925 г. у сялянскай сям’і ў вёсцы Мора на Гайнаўшчыне. Закончыў беларускі ліцэй у Бельску-Падляшскім, затым Акадэмію палітычных навук у Варшаве, аддзяленне журналістыкі і беларускую філалогію Варшаўскага ўніверсітэта. Доўгія гады жыў у Варшаве, дзе працаваў як рэдактар у выдавецтве «Książka i Wiedza». У канцы 1980-ых гадоў пайшоў на пенсію і пераехаў жыць у Беласток. Віктар Швед пачаў пісаць яшчэ як школьнік. Увесь яго творчы шлях неразлучна быў звязаны з роднай «Нівай» з «Зоркай», на якой старонках публікаваўся да апошніх дзён. Быў сузаснавальнікам у 1958 г. і да канца жыцця сябрам Беларускага літаратурнага аб’яднання

«Белавежа», сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў і Саюза польскіх літаратараў. З’ездзіў усю Беласточчыну, амаль у кожнай школе меў аўтарскую сустрэчу. Свае кніжкі падпісваў таксама падчас беларускіх фэстаў, прысутнічаў на мерапрыемствах ладжаных БГКТ і іншымі беларускімі арганізацыямі.

Віктар Швед памёр 22 кастрычніка 2020 года на 96-ым годзе плённага жыцця. Знакаміты паэт, шчыры беларус, сардэчны наш сябра і настаўнік. Па сабе пакінуў багатую, прыгожую і непаўторную літаратурную творчасць – некалькі тысяч вершаў, у тым ліку шмат для дзяцей, таксама кніжкі ўспамінаў. Сустрэчы з чытачамі лічыліся ў яго ў тысячах – пабываў ён у кожнай мясціне, школе, святліцы на Беласточчыне. Быў вядомым паэтам і актыўным грамадскім дзеячам беларускага руху ў Польшчы на працягу некалькіх пакаленняў. Пры кожнай уладзе і палітычнай сістэме сумеў няспынна заўсёды заставацца верным і адданым беларускай справе. Сваю жыццёвую місію як маніфест заявіў узнёслым вершам «Я – беларус», якім дэбютаваў 24 сакавіка 1957 г. у штотыднёвіку «Ніва», які для яго быў родным. Гэта быў час, калі аднаўлялася і засявалася наша родная ніва нашым словам.

Віктар Швед дасканала пісаў таксама на польскай мове. На яе перакладаў беларускія, рускія і ўкраінскія вершы, а польскія – на беларускую. За дзейнасць атрымаў шматлікія адзнакі і ўзнагароды.

– Віктар Швед пакінуў па сабе прыгожую і непаўторную

літаратурную творчасць, выдатна прычыніўся да мацавання беларускай тоеснасці сярод многіх пакаленняў жыхароў Беласточчыны. Яго адданаць беларушчыне, любоў да беларускай культуры і спадчыны павінны быць прыкладам для наступных пакаленняў беларускай меншасці Падляшша, – узгадваў пра яго **Юрка Хмялеўскі**.

Ён заўсёды стаяў на грунце паэзіі традыцыйнай. да такіх каштоўнасцяў, як любоў да роднай мовы, прывязанасць да радзімы, пашана нацыянальнай свядомасці і нацыянальнага гонару. Менавіта гэтыя элементы з’яўляюцца асноўнымі ў творчасці Віктара Шведа. У старэнькай калысцы, 3-пад магільных карэнняў Вырастала калісцы Не адно пакаленне. Пакаленні ўміралі: Хто старым, а хто юным. З прахаў іх вырасталі Зноў калыскі і труны. („Яднанне з прыродай”). Быў адным з галоўных пачынальнікаў беларускага літаратурнага руху ў Польшчы ды галоўным прыхільнікам тэзы пра шчыльную сувязь літаратурнай творчасці з надзённымі патрэбамі грамадскага і нацыянальнага жыцця беларусаў у Польшчы. Яго вершы насычаныя глыбокай прывязанасцю аўтара да Беласточчыны, да беларускай нацыянальнасці, да роднае вёскі Мора, да сваіх бацькоў, да моладзі.

– Віктар Швед быў пры ўсім беларускім, што толькі нараджалася – сказаў **Алег Латышо-нак**. – Ён проста быў нястомны ў сваёй беларушчыне. Таксама заўсёды можна было спадзявацца, што на ўсіх мерапрыемствах Беларускага гістарычнага тава-

рыства і ўсіх іншых арганізацый Віктар быў.

За выдатныя дасягненні ў галіне літаратурнай творчасці, культурнай і грамадскай дзейнасці атрымаў, між іншым, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Ордэн Францыска Скарыны «за актыўную дзейнасць па папулярызацыі беларускай культуры, мовы і літаратуры, значны асабісты ўклад у развіццё міжкультурных сувязей і ўмацаванне добрасуседскіх адносін паміж Беларуссю і Польшчай. Узнагароджаны ордэнамі Кавалерскі Крыж ордэна Адраджэння Польшчы, Залатым Крыжам заслугі і Сярэбраным Крыжам заслугі, званнем Заслужанага дзеяча культуры Польшчы (1971), Ордэнам роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія, грамадскім ордэнам „За вернасць Бацькаўшчыне“, Срэбным медалём Заслужаны для культуры Gloria artis”. Выдаў 17 зборнікаў вершаў: „Жыццёвыя сцэжкі” (1967), „Дзяцінства прыстань” (1975), „Дружба” (1976), „Мая зялёная Зубровія” (1990), „Родны схоў” (1991), „Вясёлка” (1991), „Wiersze wybrane” (1997), „Вершы Натальцы” (1998), „Выбраныя вершы” (2000), „Lata wiatr skrzydlaty” (2000), „Śmiech nie grzech” (2000), „Мае Айчыны” (2003), „Przemijanie” (2006), „Смяшынкi” (2009), „Śmieszynki” (2010), „Адплываем з Мора” (2010), „Wyszły na deszcz parasole” (2021). Ён таксама аўтар тамоў успамінаў „3 Мора ў горад” (2015), які ахоплівае міжваенны час, Другую сусветную вайну і пасляваенны перыяд да 1987 года, і таму „3 горада ў Мора”, які ахоплівае чарговыя 30 гадоў.

Дэбютаваў 24 сакавіка 1957 года вершам „Я – беларус” на старонках штотыднёвіка „Ніва”. У яго паэтычных зборніках раскрываецца тэма вернасці роднай зямлі і мове, адлюстравана драма беларускай вёскі і роднай мовы

ў выніку дэнацыяналізацыі. Пісаў шмат для дзяцей. Перакладаў з беларускай, рускай, украінскай моў на польскую, з польскай – на беларускую. Некаторыя яго вершы пакладзены на музыку.

Дарафей Фіёнік, Музей малой айчыны ў Студзіводах: – Яго слова заінспіравала мяне і да паэтычнай творчасці, хаця я пасля кінуў яе дзеля публіцыстыкі, але заўжды Віктар Швед пры сустрэчах падтрымліваў мяне і падказваў мне, што гэта мой напрамак. Віктар Швед лічыў, што вельмі патрэбная кансалідацыя беларусаў на Беласточчыне пасля II сусветнай вайны, адцягнутых мяжой ад рэшты беларусаў. У той час нас аб’ядноўвала праваслаўная царква, і такія постаці як Віктар Швед, якія таксама былі па-над падзеламі і ўмелі ў сваёй творчасці трымаць той дух. Віктар быў усім для ўсіх. Першыя яго вершы я знайшоў у беларускіх календарых, вось на кніжным кірмашы Беларускага таварыства, пад Прачысценскаю царквой я набыў такі беларускі календар з 1985 года. Гэта быў час, калі я ўжо фармаваў сваю тоеснасць. І той верш – я нарадзіўся беларусам, беларусам буду жыць, мовы роднае вучыся шанаваць, цаніць, любіць!». Я гэты верш

Я – БЕЛАРУС

*Я – беларус,
рос у народнай гушчы,
Сярод палёў, увечаных лугоў,
Пад дзіўны гоман
Белавежскай пушчы,
Пад заліўныя трэлі салаўёў.*

*Я – беларус
і сваёй роднай мове
Яшчэ дзіцём вучыўся
ад бацькоў.
І слова роднае –
мой лёс у гэтым слове –
Мне даражэй, чым сотні
іншых слоў.*

*Я беларус – рос у сялянскай
хаце,
У свет выходзіў праз яе
парог.
Сваю любоў да бацькі
і да маці
Я ў глыбыні грудзей
сваіх збярог.*

*Я – беларус і гэтым ганаруся.
Усім душу сваю магу адкрыць:
Ніколі і нідзе не адракуся,
Што беларусам жыў
і буду жыць!*

1957 г.

(Мая зялёная Зубровія, 1999)

сказаў на ўроку польскай мовы ў Сельскагаспадарчым тэхнікуме, дзе я вучыўся. Якая важная для майго станаўлення была пахвала настаўніцы Ядвігі Петкевіч – я невыпадкова разам пералічыў іх імёны – і Віктара Шведа.

Аліна Ваўранюк: – Я на яго вершах вучылася, а пасля вучыла яго дачку Натальку. Шчыра кажучы, вучыць дачку чалавека, якога вершы я вывучала, дэкламавала – не было так проста. А потым пазнавала яго не як паэта, а як бацьку. Актыўнага, цёплага чалавека. Незвычайнага чалавека, якіх, пэўна, і не будзе.

Алег Латышонак: – Гэта ўлюбёны паэт маёй мамы. Калі і я ўжо ў перадпенсійным узросце дык відаць, для колькіх пакаленняў ён – сінонім беларускага паэта. Пісаў толькі добра – пра людзей, пра ўсё. Віктар кажа: «Ай, кепскага не хочацца ўспамінаць, хачу бачыць жыццё і людзей як добрых. Я маю свае таямніцы, які забяру ў магілу...». Але ён адкрываўся. Ён добра сябе адчуваў у Беларускам гістарычным таварыстве, для нас гэта гонар што ён жадаў уступіць у нашыя рады і расказаў пра мінулае. З гэтых расказаў з'яўляецца іншы Віктар, чым сёння. Сёння мы тут успаміналі, як былі школьнікамі, як пасля былі

МАЛІТВА

*Божа наш Літасцівы,
Магутны, Божа наш
Справядлівы, Адзіны!
Учыні, каб народ наш пакутны
Меў заўсёды сваю Айчыну.*

*Каб народ заставаўся
народам,
У чужым не расплыўся моры,
Каб яго аб'ядноўвала згода
У свабоднай жыццёвай
прасторы.*

*Каб народ не цураўся ніколі
Ні традыцый бацькоўскіх,
ні мовы,
Каб ніколі не быў у няволі,
Не пакутваў ніколі нанова.*

*Каб сваё больш цаніў ад
чужога,
Каб адстойваў яго штохвіліну.
Дык папросім Магутнага Бога:
Захавай нас і нашу Айчыну!
(Мае айчыны, 2003)*

настаўнікамі, а Віктар далей сустракаўся з дзецьмі, а Віктар расказаў як быў малады, як было цяжка... А Віктар быў гатовы змагацца ў абарону беларусаў. Памятаю яго вочы, як мне пра

гэта расказваў. Гэта не быў такі «добры дзядок», Гэта быў чалавек як сталь!

Яўген Вапа: – Віктар Швед са сваёй літаратурай трапіў да тых дзясяткаў тысяч беларусаў, якія з усіх пакаленняў могуць на памяць гаварыць, чытаць яго вершы. Ён ў мінулым годзе ў ліпені прыйшоў у рэдакцыю „Нівы” і прынёс свае вершы, папрасіў, каб былі надрукаваны калі яго ўжо не будзе. Гэта будзе яшчэ адна ягоная, найвялікшая, аўтарская сустрэча.

Можа пачуць яго словы ў песнях якія выконвае моладзь са згуртавання АББА, і ў вершах на двухмоўным аўдыёбуку «Ten świat mnie oszargował» (тут ён таксама чытае некаторыя вершы), і ў творах, якія выконвае між іншым бард **Анатоль Баравік**.

– Гэтыя сустрэчы для мяне важныя, таму што адчуваю, што Віктар прысутны ў сваіх вершах і ўспамінах, якія нам пакінуў, у песнях, які заспяваў Анатоль, – сказала ўдава і апякунка яго памяці і спадчыны Валянціна Швед. – Віктар, жыццё табе складае больш, чым ты мог прадбачыць.

На Яго вершах вучыліся ўсе мы. І нашы вучні.

Міра Лукша, фота аўтаркі

Прывэлі нас сюды песні Вашых бацькуоў

Малешы – невялікая вёска каля горада Браньска ў бельскім павеце. Як кожная мясцовасць, мае свае большыя ці меншыя праблемы. Але незвычайнасць Малешоў заключаецца ў тым, што знаходзяцца яны на самым сумежжы Падляшша – праваслаўнага і беларускага. У 1969 годзе сюды прыехаў Мікалай Врублеўскі са сваімі студэнтамі з Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта ды магнітафонам «Тэсла». Менавіта гэтая гісторыя з’яўляецца адным з галоўных лейтматываў навейшага фільму Пятра Лазавіка «Прывялі нас сюды песні Вашых бацькоў».

Калі Врублеўскі адведаў вёску вырашыў ісці да людзей. Выпадкова трапіў у хату на яе краю. Аказалася, што яму пашанцавала – пры стале ў гэты момант сядзела чатырых мужыкоў, якія вельмі прыгожа спявалі. Фільм «Прывялі нас сюды песні Вашых бацькоў» пачынаецца з гэтай сустрэчы. Яна мае ўвесці глядача ў свет падляшскага фальклору і паказаць яго кандыцыю ў сучасны час.

Адным са студэнтаў – удзельнікаў гэтага падарожжа з 1969 года быў **Віктар Стахвюк**, які вельмі добра памятае гэтую сітуацыю. Яго сяброў у фільме граюць сучасныя студэнты «Усходніх даследаванняў» Варшаўскага ўніверсітэта. Самых спевакоў з Малешоў прадстаўляюць члены мужчынскага калектыву Асочнікі. Гэтая група ідэальна паказвае пераемнасць спеўнай

культуры. У сваім рэпертуары мае малешоўскія песні «Із з-за леса, із з-за горкі» ці «Ішёл солдат з пахода». Спявае іх на вуліцах, палях, на сцэне. Вяртае іх нашчадкам тых людзей, якія спявалі гэтыя песні пяцьдзесят гадоў назад (гэты момант паказаны ў фільме).

У фільме выступаюць таксама іншыя знакамтыя, падляшскія носьбіты культуры. Сярод іх ёсць **Сяргей Лукашук**, шматгадовы дырэктар Бельскага дома культуры, фалькларыст і кіраўнік калектыву «Маланка» ці **Зоя Майстравіч**, рукадзельніца, народны педагог і паэтка з вёскі Рудуты Арлянскай гміны. Іх спалучае адно – гэтыя людзі нарадзіліся, можна сказаць, у іншую эпоху. Тады мейнстрымам былі песні на вясковых лавачках, танцы пад гармонік і скрыпку. Іх дзеці танцавалі ўжо пад «Модэрн

Толкінг», які ляцеў з калонкі, а ўнукі знаходзяць першую любоў пад музыку «Санаг». Таму Лукашук і Майстравіч могуць быць крыху разгубленыя і падумаць, што танцы пад гармонік ужо не вернуцца.

Аднак кожны жанр музыкі не мусіць быць у агульным мейнстрыме, каб падабацца людзям. Дзякуючы паказанай ў фільме працы, якую выконвае Музей малой бацькаўшчыны ў Студзіводах, шмат маладых людзей пачало любіць песні сваіх бабуль. Можа і ёсць таксама пары, якія закахаліся пад мелодыю полькі **Пятра Юшкевіча**?

Фільм **Пятра Лазавіка** можна назваць этнаграфічна-дыдактычным дакументам. Чаму менавіта дыдактычным? Як трапна адзначыў сам рэжысёр, многіх маладых людзей не цікавяць навуковыя кніжкі і лекцыі пра тра-

Кадры з фільма

ключаецца галоўная сіла гэтага фільма. Гэтая шчырасць прыцягвае людзей.

Прэм'ера фільму адбылася дзевятнаццатага снежня 2021 г. ў новай кіназале Бельскага Дома Культуры. Падзея прыцягнула шмат людзей. Былі героі фільма, іх сямейнікі, носьбіты культуры, айцец **Марк Якімюк** – настаяцель прыхода ў Малешах і сам рэжысёр. Прысутнічала спадарыня **Зоя Баран**, сястра прафесара **Міколы Врублеўскага**.

дыцю. Да сённяшняй моладзі найлепш трапляюць нейкія вобразы, якія можна хутка паглядзець на розных струменных сэрвісах – Нэтфліксе, Ютубе ці Фэйсбуку. Яны шукаюць хуткай, якаснай інфармацыі пра гэта, што іх цікавіць. Фільм, які распавядае пра іх равеснікаў, якія любяць прадаўжаць традыцыю сваіх дзядоў, можа падчас першага кантакту трапіць у іхны густ і заінтрыгаваць больш чым песні бабулі з вёскі Маліннікі.

Хто ведае, можа калі маладыя людзі пабачаць, што іх равеснікі займаюцца традыцыяй і ім гэта падабаецца, самыя кінуць свае

Перад паказам фільму калектыў Жэмэрва заспяваў калядкі са свайго рэпертуару, а ўступам для паказу была песня «Із з-за леса із з-за горкі», у выкананні Асочнікаў. Пасля фільму адбылася дыскусія, якую можна перадаць у словах Сяргея Лукашука: «Традыцыйная культура не загіне, яна захавецца, абмежавана, але не загіне. А гэта за справай маладых людзей...».

Фільм «Прывэлі нас сюды песні Ваших бацькуоў» можна будзе глядзець на старонцы Ютуб Музея Малой Бацькаўшчыны ў Студзіводах у недалёкай будучыні. А пакуль плануецца кінапаказы карціны ў розных месцах.

комплексы і пачнуць слухаць вышэйзгаданых песняў з Маліннік? Усё магчыма. У шчырай усмеш-

цы на твары **Ільлі Гапанюка**, які на **Юр'я** водзіць карагод са сваімі сябрамі ў Махнатым, за-

Максім Фіонік, фота аўтар карціны з фільма

Новы нумар „Бельскаго Гостінца”

Стараннем Музея ў Студзіводах выйшаў друкам 64 нумар паўгадавіка „Бельскі Гостінец”. Важным матэрыялам выдання з’яўляецца Люстрацыя места Бельска 1563 года. Каштоўная крыніца паказвае горад як сапраўдную мітраполію. Было тут тады пад тысячу дамоў, развівалася гаспадарка і культура, у тым ліку і пісанага слова. Магчыма, што Матфей Дзясяты ствараў сваю „Біблію” не толькі ў Вільні і Супраслі, але таксама і ў Бельску. А ўжо несумненна тое, што бельска-студзіводскі род Сегеневічаў гэтую справу фінансаваў. Расказвае аб гэтым ў сваім матэрыяле праф. Аляксандр Навумаў.

Элітай нашага народу былі заўсёды сем’і праваслаўнага духавенства. Звязаныя з сабою, стваралі яны каларытны свет. Біяграфіі духавенства некалькі дзясяткаў гадоў даследваў а. **Рыгор Сасна**. Вынікі ягоных работ з’яўляюцца сёння натхненнем для далейшых пошукаў. Займаецца гэтым м. інш. Крыстына Шмідт, якая сямейна павязаная з такімі духоўнымі родамі, як Стракоўскія, Клачкоўскія, Баліцкія, Кадлубоўскія ці Лявіцкія, у нумары аўтарка друкуе матэрыял звязаны з адкрыццём на старых могілках у Нарве магілы матушкі **Юстыны Клачкоўскай**.

У нумары друкуецца таксама цікавы матэрыял пра трох прадстаўнікоў выдатнага роду Шульцаў, звязанага з Паўліновам у гміне Орля. Гэта інж. **Пётр Шульц** ды ягоныя сыны – праф. праф. **Кірыл** ды **Георгій Шульцы**. Піша пра іх дачка апошняга – спадарыня **Багуміла Олех**. Яна жа ўнучка ген. **Люцыяна Жалігоўскага**.

Сто трыццаць гадоў таму назад

была пасвячана новая царква св. Іаана Хрысціцеля ў Пасынках. Пра яе гісторыю ды старыя могілкі і крыжы на тэрыторыі прыхода Пасынкі піша **Іван Мінкевіч**. Да недалёкіх Чыжоў вандруе **Марцін Мірановіч**, які распавядае пра летапісныя запіскі 1880-83 гг. з гэтага прыхода. **Ігар Макацэвіч** прадаўжае расказ пра генеалогію роду Макацэвічаў з падбельскіх Пілік.

Яўген Семянюк апісвае рэпартажыю 1945-1946 гг. жыхароў вёскі Рыгораўцы Арлянскай гміны. Аказваецца, што ў выніку выезда ў СССР, гэтая невялікая вёска страціла пад сто жыхароў, значыць адну трэць насельніцтва. Сёння іх нашчадкі пражываюць у розных мясцовасцях Беларусі, Украіны і Расіі. Некаторыя іх прадстаўнікі прыязджаюць сёння ў Польшчу жыць на пастаянна, прыкладам чаго **Вольга Нікіцюк**, якая не так даўно з’ехала з сям’ёю у Шчэцін. Такіх вяртаньняў можна спадзявацца больш, бо Гісторыя любіць рабіць круг.

Дарафей Фіонік

Dwaj profesorowie i gwara

Profesor Michał Kondratiuk, językoznawca, urodzony jeszcze przed drugą wojną w Dubinach pod Hajnówką, swe długie naukowe życie poświęcił głównie badaniu gwar wschodniosłowiańskich i polskich, interesując się pograniczami polsko-białorusko-ukraińskim i słowiańsko-bałtyckim w Polsce północno-wschodniej. Dziedziną tą zajmował się jako pracownik naukowy Instytutu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, a od 1985 roku będąc także wykładowcą Uniwersytetu w Białymstoku, gdzie organizował m.in. Katedrę Filologii Białoruskiej i nią kierował.

Dorobek profesora jest imponujący – jest autorem ponad dwustu publikacji, w tym dzieśięciu książek z zakresu onomastyki i dialektologii, wypromował półtorej setki magistrów i kilku doktorów, od prawie ćwierć wieku jest kierownikiem naukowym cyklu polsko-białoruskich konferencji „Droga ku wzajemności” i redaktorem pokonferencyjnej serii „Polsko-białoruskie związki językowe, literackie i kulturowe”.

Nie był tylko badaczem zza biurka. Przemierzył dziesiątki wsi, zapisując ich gwary oraz wszelkie nazwy uroczysk, pól, łąk, dróg w powiatach hajnowskim, bielskim, siemiatyckim, dąbrowskim, łapskim, monieckim.

Profesorowie Michał Kondratiuk
i Stanisław Glinka (1914-2002)

I oto witamy kolejną książkę **Michała Kondratiuka**, wydaną przez naszą Fundację Ostrogi „Kultura materialna wsi białostockiej i jej zmiany w świetle gwar ludowych XX wieku”. Tom liczy 400 stron.

W przedmowie do książki znany polski językoznawca, prof. **Feliks Czyżewski**, nazywa Michała Kondratiuka wytrawnym badaczem języków i dialektów wschodniosłowiańskich, cenionym sławistą i lituanistą, którego naukowy dorobek został wysoko oceniony w kraju i za granicą. Jego biogramy pojawiły się w specjalistycznych encyklopediach polskich, białoruskich, ukraińskich i litewskich.

Książka jest nietypowa. Jej zasadniczą i największą część, bo około 220 stron, zajmuje słownik i to jednej tylko wsi powiatu sokólskiego – Nomiki. Druga co do objętości część, ponad 80 stron, zawiera rysunki przedstawiające wiejską zagrodę, sprzęty domowe, sprzęty rolnicze, czy służące do obróbki lnu. To świetny, niespotykany

wręcz w takim zakresie, materiał ilustracyjny, z odnośnikami, co jak się nazywa.

Jeśli jest słownik sokólskiej wsi, to autor słusznie opatrzył pracę i rozdziałem, przedstawiającym zarys osadnictwa Białostoczczyzny od Kanału Augustowskiego po rzekę Bug.

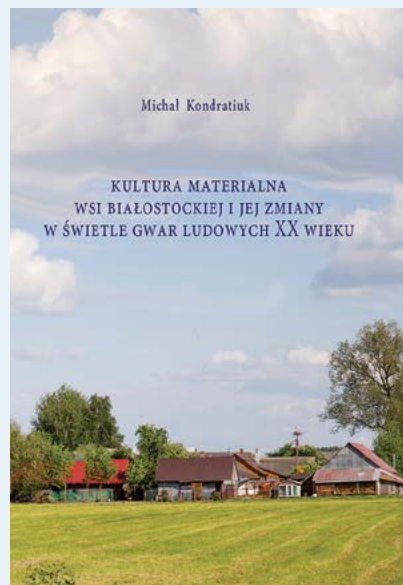
A jeśli jest to słownik dialektu, to mamy i rozdział o dialektologii i o słownikach gwarowych języka polskiego i języków wschodniosłowiańskich, powstających od końca XIX wieku.

Słownik uzyskał więc świetną „obudowę”.

Tylko po co rozdział „Profesor Stanisław Glinka, życiorys i dorobek naukowy”?

Otóż jest to niezwykle ciekawa postać i współautor książki, dokładniej słownika. **Stanisław Glinka** urodził się we wsi Janki Młode w powiecie ostrołęckim w 1914 roku. Jako bardzo zdolnemu wiejskiemu dziecku udało się mu studiować fizykę i matematykę na Uniwersytecie Warszawskim, choć uczelnia prosiła polskie koleje o ulgę dla studenta na jednorazowy przejazd na egzaminy na trasie Ostrołęka-Warszawa. Taka była bieda. Glinka pracował po drugiej wojnie jako nauczyciel matematyki i fizyki w gimnazjum i liceum w Ostrołęce. Ale przeczytał w naukowym piśmie francuskim informację, że chłop posługuje się w swojej gwarze zaledwie około 500 wyrazami. I się zbuntował. Policzył wyrazy w swoich Jankach Młodych na Kurpiach tylko w otoczeniu gospodarstwa wiejskiego i wyszło mu półtora tysiąca. (Potem stworzył słownik swojej wsi, liczący kilkanaście tysięcy haseł). Wtedy właśnie Glinka poznał twórcę polskiej dialektologii, prof. Kazimierza Nitscha, pracującego na Uniwersytecie Jagiellońskim.

I tak rozpoczęła się droga Glinki od matematyki i fizyki do słowianoznawstwa. Pracując w Polskiej Akademii Nauk, nie mając żadnych białoruskich korzeni, obronił pracę

doktorską „Język białoruskich pieśni ludowych w zbiorze Michała Fedorowskiego” (**Michał Fedorowski**, 1853-1923, etnograf, folklorysta, zbieracz dokumentów na Białorusi zachodniej i wschodniej Białostoczczyźnie. Zapisał między innymi 4000 białoruskich pieśni ludowych! To tym bogactwem zajął się Glinka). Również z zakresu filologii słowiańskiej zdobył Glinka tytuł doktora habilitowanego i profesora.

Przecięty się drogi badawcze i naukowe Glinki i młodszego od niego o pokolenie, Kondratiuka, na Wydziale Sławistyki Uniwersytetu Warszawskiego i w PAN.

Stanisław Glinka miał duże zasługi w pracach nad „Atlasem gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny”. Przez sześć lat kierował zespołem, badającym gwary wschodniosłowiańskie. Sam też zbierał materiały aż w 54 wsiach wschodniej Białostoczczyzny, często jeżdżąc między wsiami na rowerze albo przemierzając trasę pieszo z ciężkim plecakiem. Jego zainteresowanie ludową kulturą białoruską okazało się silne i trwałe.

Między latami 1980 i 2012 ukazało się imponujące dzieło – dziesięciotomowy „Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny”. Stanisław Glinka był współautorem tych tomów i współredaktorem

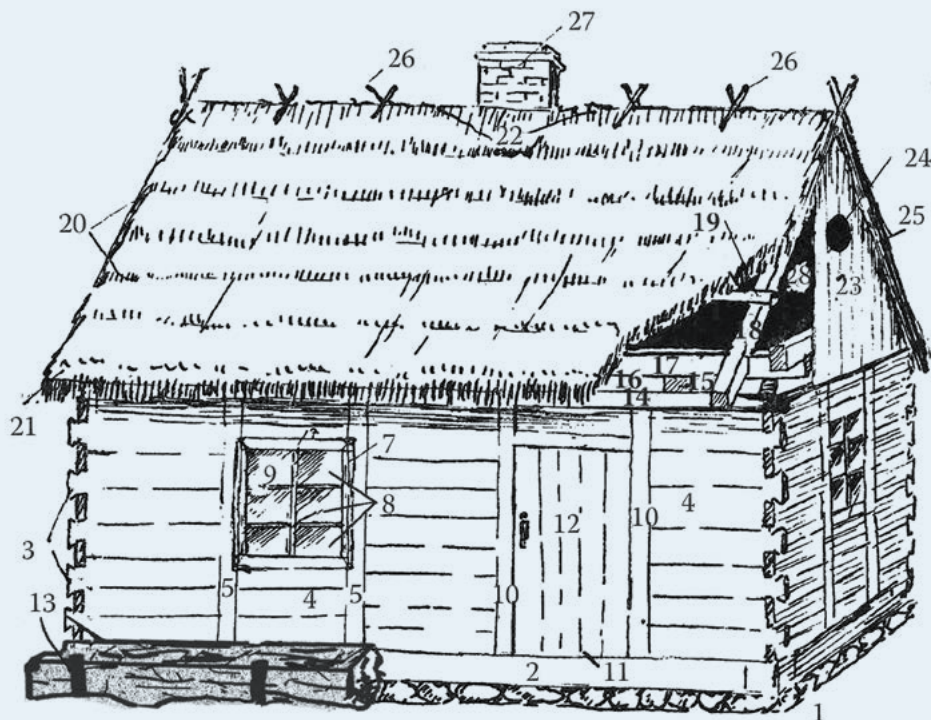
lub redaktorem niektórych z nich. Michał Kondratiuk był także współtwórcą tej imponującej pracy.

Stanisław Glinka zebrał w latach 50. i 60. materiały do słownika gwarowego wsi Nomiki, położonej około 12 kilometrów na wschód od Sokółki. Zgromadził 5200 hasel. Każde zapisał fonetycznie, z podanym znaczeniem w języku polskim oraz jego odpowiednikiem w białoruskim literackim lub gwarowym. Uwzględnił również zwroty językowe i przysłowia. Rejestrował zmiany językowe na wsi, która dopiero po wojnie likwidowała swój analfabetyzm, przy pomocy łacinki i słownictwa polskiego, docierającego do niej w oświacie, gazetach, radiu, poprzez doktora, agronoma, czy nauczyciela i wpływała na gwarę wsi.

Stanisław Glinka słownika wsi Nomiki nie wydał. Zmarł 7 października 2002 roku i został pochowany na cmentarzu rodzinnej parafii w gminie Czerwin. Odszedł człowiek tak bardzo zasłużony dla kultury białoruskiej – i nie doceniony stosownie przez Białorusinów.

Ale prof. Michał Kondratiuk, jego bliski współpracownik, „postawił” mu na 20-lecie jego śmierci „pomnik” w postaci omawianej właśnie książki. Przed śmiercią Stanisława Glinki odwiedził jego opiekunów. Przekazali mu oni dwa pudła kartelek. Był to rękopis słownika wsi Nomiki. Michał Kondratiuk, opracowując i wydając omawianą książkę, zawierającą również słownik sokólskiej wsi, dokonał poważnego kroku w rozwoju polskiej leksykografii gwarowej, ocalając bardzo ważne źródło białoruskiego dziedzictwa kulturowego.

Nie tylko na Białostocczyźnie, ale i w całej Polsce, ludzie na wsi coraz rzadziej posługują się dawną czystą gwarą, czy to o korzeniach polskich, czy ruskich. Co gorsza, nie doceniamy gwary, lekceważymy jej bogaty zasób słów, powiedzeń i przysłów, w których z pokolenia na pokolenie, ze stulecia na stulecie, nawarstwia się mądrość narodu,

1. podmurówka	11. próg	21. okap
2. podwalina	12. drzwi	22. strop
3. węgiel	13. przyzba (fragment)	23. ściana szczytowa
4. bal	14. murłat, oszwa	24. okienko
5. łątka	15. belka	25. rogownik
6. okno	16. darmoleg	26. koźliny
7. futryna	17. oczep	27. komin
8. rama	18. krokiew / krokwa	28. góra
9. szyba	19. łąta	
10. uszak	20. poszycie / strzecha	

często zapożyczana i od innych narodów, ale już „wklejona” na stałe do swojej mowy.

Wpatrzeni w polski język literacki, traktując go jako jedyny „kulturalny”, a zarazem „miejski”, nie dość że lekceważymy swoją gwarę i nie uczymy jej dzieci i wnuków, to jeszcze wstydzimy się jej, starając się nawet wymazywać po niej akcent.

Wskazuje to niestety na naszą głęboką niewiedzę. Gwara to dziedzictwo kulturowe. Gwara to nasze korzenie. I gwara – uwaga! – to podstawa współczesnego języka literackiego. Narodowe języki literackie były tworzone na podstawie gwar. A teraz spróbuj wtrącić do polskiej mowy gwarowe słowa czy powiedzenia – białoruskie, kurpiowskie, śląskie, nie ma znaczenia – a będziesz uznany za niewykształconego, nieokrzesanego.

Jakże głęboka ignorancja przez nas przemawia! Dzięki Bogu nauczyliśmy się cenić to co stare w

architekturze, ikonie, malarstwie, muzyce. Może przyjdzie czas, że i stare słowo docenimy? Ale do tego potrzeba jeszcze wiele wysiłku takich tytanów pracy, jak profesorowie Stanisław Glinka i Michał Kondratiuk.

I pytanie – jak z tą wiedzą dotrzeć do tak zwanego szerokiego odbiorcy? Uświadomić mu, że to nie mowy matczynej ma się wstydzić, tylko swojej ignorancji.

Anna Radziukiewicz

Michał Kondratiuk, *Kultura materialna wsi białostockiej i jej zmiany w świetle gwar ludowych XX wieku*, Białystok 2021, ss. 400.

Książkę można nabyć poprzez Fundację Ostrogi (fundacja@ostrogski.pl, tel. 85 742 18 57) lub bezpośrednio u prof. Michała Kondratiuka (tel. 780-114-715 lub 85 745 73 77). Cena egzemplarza 65 zł plus koszt wysyłki z kopertą 10 zł.

«Добриня» з Білостока

А Підляшшя колядує!

Традицією стало, що на Підляшші від грудня до майже половини лютого лунають українські колядки і щедрівки. Усе за справою заходів, організованих Союзом українців Підляшшя. Окрім того виконавці українських різдвяно-новорічних пісень виступають на численних у регіоні оглядах, конкурсах, менших концертах та більших фестивалях.

У виконавців, які мають у своєму репертуарі українські колядки і щедрівки, вже від кінця листопада багато праці. Частіші і довші репетиції, нові пісні для вивчення – це повсякдення дійсність багатьох солістів і колективів та їхніх інструкторів, оскільки вже в грудні починаються перші заходи, на яких лунають колядки. Це також час інтенсивної праці для організаторів.

Колядні презентації є постійним елементом культурної активності українського середовища Північного Підляшшя. У минулому році, на жаль, більшість колядних зустрічей довелося провести у форматі онлайн. Тому цього року, коли обмеження пов'язані з пандемією, не є такими суворими, Союз українців Підляшшя вирішив зорганізувати набагато більше колядних презентацій ніж це бувало раніше. Бо як каже **Марія Рижик**, голова підляської української організації – «зараз, коли можна щось робити – концерт, зустріч для дітей, то ми це просто робимо, не чекаємо».

Уже 17 грудня 2021 р. відбувся XVII Міжшкільний конкурс колядок і пасторалей «Бог ся рождає, зірка сіяє», який спрямований до

молодих виконавців українських колядок. Його ініціаторка та організаторка, **Єлизавета Томчук**, вчителька української мови та водночас художній керівник колективів «Ранок» і «Родина», поміняла концепцію заходу, на якому в минулих роках можна було виконувати колядки різними мовами. Цього року в Більському будинку культури вперше проведено змагання виключно для виконавців українських різдвяних пісень.

На заході виступили учні зі шкіл, у яких відбуваються заняття української мови, в Більську-Підляському і Черемусі. Виступали лише солісти, дуети, тріо і квартети. Це набагато складніше, ніж заспівати разом з великим колективом. Проте діти справилися дуже добре з виконанням різдвяного репертуару.

«Бог ся рождає, зірка сіяє» досконало ввів учнів з пунктів навчання української мови у святковий період та започаткував колядні заходи Союзу українців Підляшшя.

Уже двома днями пізніше, 19 грудня 2021 р., у Гмінному осередку культури в Черемсі відбувся концерт українських

колядок. Виступали переважно місцеві колективи: дитячо-молодіжний ансамбль «Гілочка» з Черемхи, Співоча група з Черемхи Села, Парафіяльний хор з Кузави та солістка **Валентина Веремчук** із Вільки Терехівської. На концерт приїхали також гурти «Родина» з Дуб'яжина та «Добриня» з Білостока. Концерт, що його організували Союз українців Підляшшя та Гмінний осередок культури в Черемсі, був чудовою нагодою, щоб підтримати колядні традиції в оселі, яка окрім Більська-Підляського є важливим осередком українського культурного життя на Підляшші.

Уже після православного Різдва Христового почалися чергові колядні презентації. 14 січня 2022 р. «Вечір колядок» з вертепом пройшов у Рогачах у гміні Милейчиці. Виступили «Гілочка» з Черемхи та Зразковий дитячий гурт традиційного поліського співу «Ранкова роса» з Рівного. Прибуло багато людей, та чудова атмосфера концерту показала, що в селах Сім'ятицького повіту повинні частіше відбуватися різного роду концерти українських пісень.

Особливо всім сподобався вертеп, який показали артисти з Полісся. **Алла Ковальчук**, фольклористка, співачка, пов'язана з гуртом «Ранкова роса», ділилася своїми враженнями: «Як приїхали, то відразу ми виступали в Рогачах. Була повна світлиця людей, на диво, дуже багато прийшло. І так вони нас гарно сприймали, а потім підходили, питались».

Важливим пунктом на карті національного життя підляських українців є без сумніву воєводський Білосток, тому й також тут не могли не відбутися зустрічі з українськими колядками. Білостоцький захід, на якому пролунали українські пісні різдвяно-новорічного періоду, зорганізовано 15 січня 2022 р. у Підляському інституті культури.

«Вечір колядок» у Білостоці, який починався кільканадцять років тому як шкільна презентація дітей, що вивчають як рідну українську мову, досі є святом наймолодших. На концерті кожного року важливими учасниками є саме дошкільнята і школярі з пунктів навчання української мови. Слід підкреслити, що з кожним роком тих дітей прибуває, оскільки більшає місць, де можна вчитися рідної мови. Зараз українська мова як шкільний предмет є у Садочку «Ангелятка» при Православній парафії Святого Духа, у Громадській початковій школі св. св. Кирила і Методія, а також у міжсадочковому пункті при Самоврядному інтеграційному садочку № 26 та в Початковій школі № 9 у Білостоці. Отже батьки з воєводського міста, які хочуть, щоб їхні діти вчилися рідної мови – та згодом виступали на таких прекрасних заходах, як «Вечір колядок» – можуть вибирати, куди записати своїх дітей.

Сьогодні колядні презентації відкриті на всіх жителів Білостока. **Лука Бадовець**, заступник голови Союзу українців Підляшшя, головний організатор заходу, кожного року намагається запросити таких виконавців, які б найбільш влучно показали білостоцьке середовище. Тому окрім дітей з пунктів навчання, на заході виступає багато молоді та представників середнього покоління. Цього року це були, між іншими, «Добриня» і Молодіжний хор при православної парафії Святого Духа у Білостоці. Виступили також соліст **Збігнєв Насядко** та ан-

самбль «Ранкова роса». Поліський вертеп дуже сподобався як дітям, так і дорослим.

До найстаріших підляшан був спрямований черговий концерт Союзу українців Підляшшя, який відбувся уже наступного дня в будинку для престарілих у Кноридах у гміні Більськ-Підляський. Того самого дня «Концерт колядок з вертепом» могли також подивитися жителі Дубна, що в гміні Ботьки. На всіх заходах, окрім місцевих колективів, виступали артисти з «Ранкової роси».

Останні три колядні презентації організовані Союзом українців Підляшшя, пройшли в Милейчицях, Сім'ятичах, а також у церкві св. Марії Магдалини в Слохах Аннопольських у гміні Сім'ятичі. Тим разом як запрошений гість виступав Чоловічий вокальний ансамбль «Мікст» Хмельницької обласної філармонії в Україні.

Колядні конкурси і концерти відбувалися в рамках різних проєктів Союзу українців Підляшшя: «Майстер-класи української культури для дітей і молоді «Доджерел», «Зустрічі з підляським фольклором, традицією та украї-

нською поезією», «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші», дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП та часто при підтримці місцевих установ. Велика кількість місцевостей, у яких проходили презентації, цікаві виконавці та численна – попри пандемію – місцева публіка, все це доказ, що концерти української музики повинні відбуватися частіше. Саме різдвяний період є добрим часом для таких заходів, бо ж колядки близькі усім – вони нагадують дитинство, родинні свята, мальовниче колядування. Це як підтримання традиції, так і поширення української ідеї в різних місцевостях, не лише великих містах, як Білосток, чи важливих осередках українського життя на Підляшші, як Більськ-Підляський або Черемха, але також у менших селах і містечках, зокрема у найбільше сполонізованому Сім'ятицькому повіті, куди, в основному, треба намагатися доходити з українською піснею.

Людмила Лабович
фото авторки

Nasza Pani Doktor

Felczer **Olge Smoktunowicz** pamiętają już tylko starsze pokolenia białowieżan, dla młodszych pozostaje ona osobą nieznaną. A szkoda! Olga całe swoje dorosłe życie poświęciła służbie zdrowia. W mojej pamięci zachował się jej charakterystyczny obraz, kiedy schyłona, nieco zamyślona, z torbą lekarską przymocowaną do kierownicy roweru, podąża na nim do kolejnego chorego. Pomimo że nie ukończyła wyższych studiów medycznych, nikt nie nazwał jej inaczej, jak tylko „nasza Pani Doktor” lub po prostu – „Olga Nieścierowna”. W pracę wkładała cały swój czas i umiejętności. Stawiała się na każde wezwanie do chorego, także w nocy. Działała jak pogotowie ratunkowe. Obsługując pacjentów po godzinach pracy, nigdy od nich nie brała pieniędzy, a jeszcze dawała im za darmo leki. Na pewno nie było w Białowieży domu, którego progu by nie przestąpiła. Wielu mieszkańcom kojarzyła się z postacią Tomasza Judyma z „Ludzi bezdomnych” Stefana Żeromskiego. W zupełności mogła być jej pierwowzorem.

Ta niezwykła kobieta, a przede wszystkim zasłużony medyk, nie doczekała się żadnego upamiętnienia w swojej miejscowości, choć swego czasu padła propozycja nazwania jej imieniem ulicy, przy której wybudowano nowy ośrodek zdrowia. Radni jednak zdecydowali się na inną nazwę, zupełnie nie przystającą do tego miejsca. Przypomnijmy białowieską felczer z okazji przypadającej w październiku bieżącego roku 130 rocznicy Jej urodzin.

Olga Smoktunowicz (z domu Bajko) przyszła na świat 15 października 1891 roku w rodzinie Nestora i Jewdokii, mieszkającej w Czadzielu niedaleko Chwojnika na wschodnim krańcu Puszczy Białowieskiej (obecnie – po białoruskiej

stronie). Rodzice posiadali duże gospodarstwo rolne. Ojciec pracował też jako dozorca Puszczy (tzw. *objezdczik*). Młoda Olga, od dziecka wykazująca zainteresowanie medycyną, zdecydowała się podjąć naukę w Grodzieńskiej Centralnej Szkole Akuszersko-Felczerskiej. Ukończyła ją w czerwcu 1914 roku. Z otrzymanych propozycji pracy – Narew, Skidziel, Drohiczyn, wybrała tę pierwszą miejscowość. W narewskim szpitalu przepracowała rok. Po pojawieniu się Niemców, Olga uciekła przez płonący Bielsk Podlaski oraz Czadziel i Prużanę do Kaługi – miasta w europejskiej części Rosji.

W Kałudze znalazła pracę w szpitalu wojennym. W podległej jej izbie leżało 50 żołnierzy. Często приходило się pracować całą dobę, bez odpoczynku. Olga jednak nie narzekała, doskonale rozumiała sytuację. Wysłana na Krym do opieki nad lekarką z ich szpitala, nie mogąc znieść sanatoryjnego lenistwa, szybko powróciła do pracy. Gdy wojna dobiegła końca, przyjechała do Białowieży. Tutaj dowiedziała się o śmierci swego ojca. Białowieża przedstawiała wówczas żałosny widok – spalone domy, ludzie żyjący w ziemiankach i szałasach. Ale Olgi to nie przerażało. Doskonale zdawała sobie sprawę, że właśnie tutejszym mieszkańcom jest bardzo potrzebna.

W poniemieckim baraku, znajdującym się w pobliżu carskiej elektrowni, zorganizowała czasowe ambulatorium. W 1922 roku przeniosła je do budynku przy Drodze Browskiej (dzisiaj – ulica Browńska). W nim zorganizowała szpital. Do pomocy miała tylko sanitariuszkę. W tym czasie do Białowieży przyjechał lekarz **Marian Ławrynowicz**, który kontynuował rozpoczętą przez Olge organizację służby zdrowia. Olga na początku lat dwudziestych wstąpiła w zwią-

zek małżeński z inż. **Stefanem Smoktunowiczem**, pracownikiem Lasów Państwowych, specjalistą w zakresie brakarstwa. Mąż często wyjeżdżał w teren, gdzie prowadził szkolenia brakarskie.

Białowieża odbudowywała się, przybywało ludności. Olga w dzień pracowała w szpitalu, a wieczorem odwiedzała chorych w ich mieszkaniach. Na życie rodzinne nie starczało jej czasu. Na dodatek w okolicy wybuchła epidemia tyfusu. Gdy się z nią uporano, w szpitalu wybuchł pożar. Znalaziono budynek zastępczy w pobliżu cerkwi. Chorych przyjmowano tutaj do momentu zbudowania nowego, murowanego budynku na Tropince, przeznaczonego dla służby zdrowia (budynek ten przetrwał do dzisiaj, choć od wielu lat nie jest użytkowany). Olga przyjmowała chorych także we własnym domu, który nieco wcześniej zbudował jej mąż. W nim mieściła się także czasowo apteka. Olga przejmowała obowiązki miejscowej farmaceutki, gdy ta brała urlop lub wyjeżdżała do sanatorium.

Białowieska felczer była także akuszerką i dentystką. Leczyła chorych zarówno z Białowieży, jak i okolicznych wsi. Podczas przeprowadzanego z nią wywiadu pod koniec 1976 roku dowiedziałem się, że nierzadko zdarzało się jej odbierać porody w ziemiankach, na słomie.

Nastąpiła druga wojna światowa. 2 sierpnia 1941 roku Niemcy aresztowali męża Olgi i wraz z innymi mieszkańcami (około 50 osób) rozstrzelali w Puszczy Białowieskiej. Trzy dni później Olga i jej matka zostały wysiedlone z Białowieży. Olga podjęła pracę w Szereszewie. Do Białowieży powróciła w sierpniu 1944 roku, tuż po wyzwoleniu tych terenów spod okupacji hitlerowskiej. W marcu 1946 roku umarła jej 86-letnia matka.

Przez pierwsze dziesięć powojennych lat Olga Smoktunowicz pracowała bez dnia urlopu. Nie miała czasu zająć się swoimi pry-

watnymi sprawami. Ludzie często zwracali się do niej nie tylko z problemami zdrowotnymi, ale także z różnymi sprawami życiowymi, na które zawsze starała się znaleźć radę. Można bez przesady rzec, że Olga Nieścierowna była nie tylko lekarzem, ale całą instytucją. Przez kilka kadencji pełniła funkcję radnej Gminnej Rady Narodowej w Białowieży i Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce. Cieszyła się powszechnym szacunkiem i zaufaniem. Podnosiła też swoje kwalifikacje, doksztalając się w Akademii Medycznej w Białymstoku.

Cenili ją także miejscowi naukowcy, a wśród nich prof. **Zdzisław Pucek** (1930-2007), kierownik Zakładu Badania Ssaków PAN. W jednej z ostatnich naszych rozmów zdradził mi, że cenił ją nie tylko za trafne diagnozy, ale przede wszystkim za to, że nie starała się eksperymentować na pacjentce i gdy nie mogła postawić właściwej diagnozy, odsyłała do specjalisty. Dobre zdanie o fachowości białowieskiej felczer miał też prof. **Jan Jerzy Karpiński** (1896-1965), kierownik Białowieskiego Parku Narodowego, o czym zaświadczały wysyłane jej kartki świąteczne i

książki z dedykacjami, przechowywane pieczołowicie przez **Olę Dworakowską**.

Na emeryturę Olga Smoktunowicz przeszła w 1958 roku, co wcale nie oznaczało, że zakończyła swą działalność zawodową. Do 1973 roku pracowała przez dwie godziny dziennie jako szkolny lekarz w Technikum Leśnym. W szkole prowadziła także lekcje higieny. Nadal przyjmowała chorych, oczywiście już prywatnie, czasami zastępowała lekarzy podczas ich nieobecności (urlopy, zwolnienia chorobowe).

Była osobą wysportowaną, do końca życia zachowywała szczupłą, zgrabną sylwetkę. Przestrzegała diety, kontrolowała swoją wagę. Lubiła zwierzęta, miała dwa psy.

Ówczesne władze uhonorowały Olę Smoktunowicz Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, odznaką „Zasłużony Białostoczczyźnie” i wieloma różnymi nagrodami.

Olga Smoktunowicz odeszła 25 stycznia 1989 roku w wieku 97 lat. Pochowano ją na białowieskim cmentarzu, we wspólnej mogile z rodzicami.

Postać fenomenalnej białowieskiej felczerki upamiętniła w swojej książce „Białowieża szeptem. Historie z Puszczy Białowieskiej” polska pisarka i dziennikarka **Anna Kamińska**. Książkę wydało renomowane Wydawnictwo Literackie w 2017 roku.

Piotr Bajko, fot. autor

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego

Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwini (redaktor naczelny)
Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ała Matreńczyk, Anna Petrovska
Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka

Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka

Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57
e-mail: redakcja@przegladprawoslawnny.pl; www.przegladprawoslawnny.pl

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autorów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Публикації виражають лем погляды авторів і не можуть бути ідентифіковані з офіційним становищем Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрації. Публикации выражают только точку зрения авторов и не могут быть отождествлены с официальной позицией министра внутренних дел и администрации. Публікації виражають лише точку зору авторів і не можуть ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Публикації виказують тільки меркаванні аўтараў і не могуць быць ідэнтыфікаваны з афіцыйнай пазіцыяй Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.